

Jan Ludwig (1914-1944)

Inhoud

Inhoud	1
Persoonsgegevens.....	1
Verzetswerk	2
Erkenningen	2
Levensverhaal.....	2
Harm Anbergen.....	7
François Pierre Vergonet (1906-1943)	8
Zwager Lucas Wuite.....	11

Persoonsgegevens

Geboortegegevens	Augustinusga 24 januari 1914
Ouders	Johan Ludwig en Lolkje Zwier
Broers en zusters	
Huwelijksgegevens	
Echtgeno(o)t(e)	Hendrikje Oosterhoff
Schoonouders	Pieter Berend Oosterhoff, onderwijzer bijzondere school, en Harmina Jantina van Sleen
Kinderen	Johan, geb. Schoonebeek 9 augustus 1936
	Peter Bernard, geb. Schoonebeek 10 april 1938
	Johan Barthold Werner, geb. Schoonebeek 17 oktober 1939
	Laurens Herminus Jantinus, geb. Schoonebeek 18 januari 1941
Kerkelijke gezindte	
Beroep	Bakkersknecht, bankwerker, garagehouder
Woonadressen	Oud-Schoonebeek A58

Overlijdensgegevens	Utrecht 26 mei 1944
Overlijdensoorzaak	Gefusilleerd door de Duitse bezetter
Begraafgegevens	Onbekend

Verzetwerk

Verzetsgroep	LO Schoonebeek
Verzetsactiviteiten	Mitrailleur halen uit neergestorte geallieerde bommenwerper Vervoer onderduikers
Schuilnamen	Onbekend
Onderduikadressen	n.v.t.
Contactpersonen in verzet	Sipke Tiekstra Johannes Kippers, veldwachter te Schoonebeek
Arrestatie	27 oktober 1943, verraden door François Vergonet (informant van Sicherheitsdienst te Groningen)
Internering	Kamp Vught 18 januari 1944 tot 26 mei 1944

Erkenningen

Inschrijving Stichting 40/45	
Inschrijving Oorlogsgravenstichting	
Erelijst van Gevallenen 1940-1945	Ja, pag. 849
Verzetshedenkingskruis	

Levensverhaal

Jan Ludwig werd op 24 januari 1914 in Augustinusga in Friesland geboren als zoon van Johan Ludwig en Lolkje Zwier. Zijn ouders hadden in verschillende plaatsen gewoond (Warns, Augustinusga, Witmarsum, Oost en West Souburg) en vertrokken op 11 november 1920 vanuit Vlagtwedde naar Schoonebeek, waar zijn vader directeur werd van de

coöperatieve zuivelfabriek. Jan Ludwig woonde met zijn ouders in huisnr. A41 te Schoonebeek. Op 18 april 1928 was Jan vanuit Leggeloo 555 (Dwingelo) als bakkersknecht naar Smilde C109 vertrokken, waar hij woonde bij W. Hulst. Op 13 mei 1931 vertrok hij vanuit Schoonebeek naar Exloo A199 (Odoorn). Jan kwam op 13 mei 1932 terug als bankwerker en vertrok op 2 januari 1933 naar de Beilerweg 39 in Assen. Als bankwerker keerde hij op 21 september 1934 vanuit Smilde terug naar Schoonebeek en ging op 14 april 1936 wonen in huisnr. A58 te Schoonebeek, samen met zijn echtgenote. Hij was gehuwd met Hendrikje Oosterhoff, die op 25 mei 1914 in Smilde was geboren als dochter van Pieter Berend Oosterhoff, onderwijzer aan de bijzondere school te Hoogersmilde, en Harmina Jantina van Sleen.

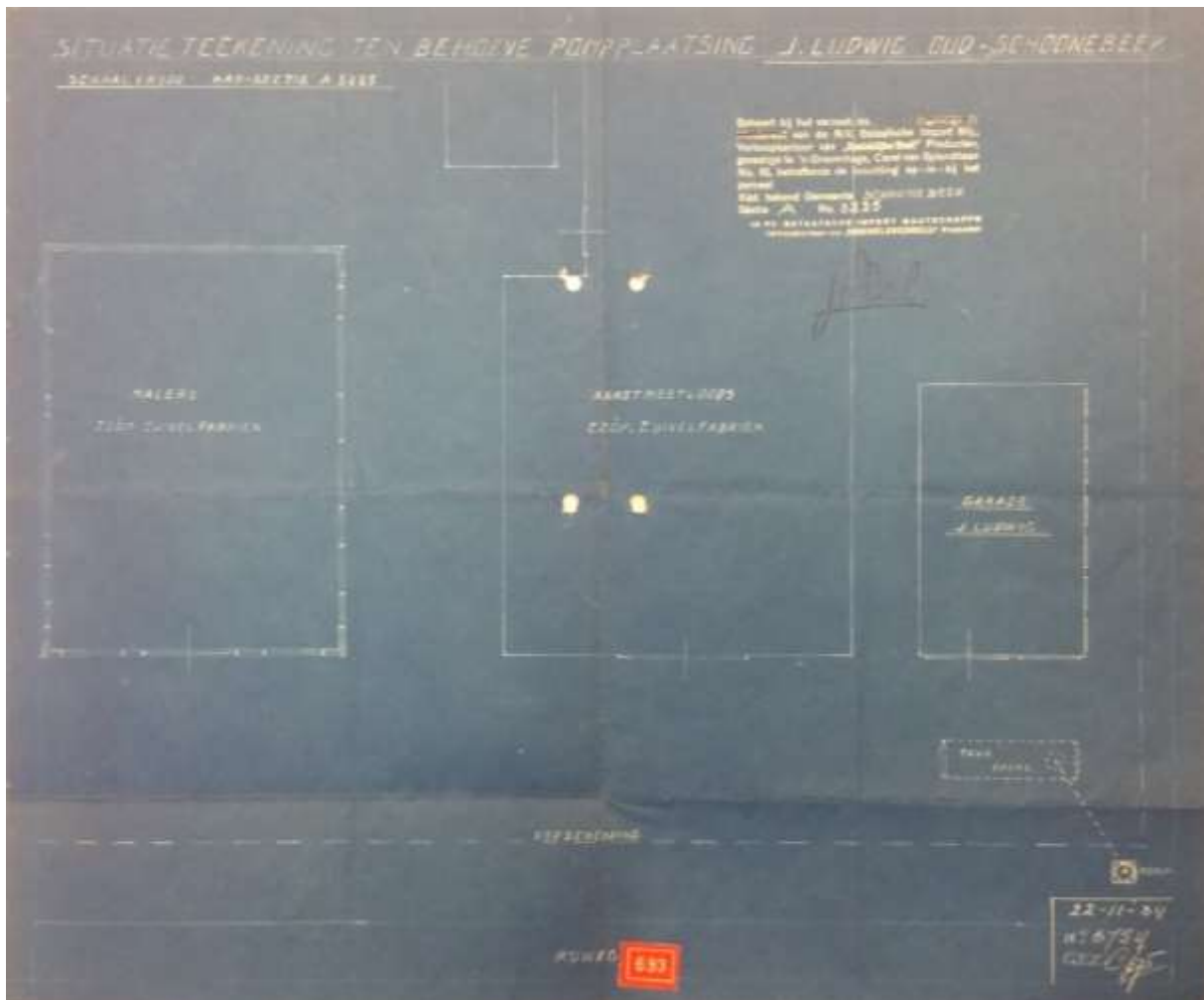

Jan Ludwig 1914-1944

Op 27 november 1934 diende de N.V. Bataafsche Import Mij., Verkoopkantoor van "Koninklijke/Shell" Producten te 's-Gravenhage, een verzoek in bij het gemeentebestuur van Schoonebeek 'tot het plaatsen van een benzinepomp met de benodigde leidingen' op het kadastrale perceel A3225, eigendom van garagehouder Jan Ludwig. Er wordt een tekening bij de vergunning geleverd. Op 13 augustus 1938 dient Jan Ludwig, garagehouder te Oud-Schoonebeek, een verzoek in bij het gemeentebestuur van Schoonebeek voor het verlenen van een 'vergunning tot het plaatsen van een pompmantel, uiterlijk gelijk aan de ter plaatse

aanwezige benzinepomp, ten behoeve van een water- en luchtinstallatie', op kadastraal perceel A3225. Op 16 september 1938 wordt de vergunning verleend. Jan Ludwig te Oud-Schoonebeek werd in februari 1942 door de Economische Rechter veroordeeld tot f 15,00 boete of vijftien dagen hechtenis wegens het gebruiken van een autobus zonder de daarvoor vereiste vergunning te hebben. (bron: Archief Gemeentesecretarie Schoonebeek, dossier 220, Gemeentearchief Emmen)

Sipke Tiekstra, machinist op de coöperatieve zuivelfabriek in Oud-Schoonebeek, was bevriend geraakt met Jan Ludwig, de zoon van de zuiveldirecteur en Sipke's werkgever. Jan Ludwig was nogal avontuurlijk ingesteld. Tijdens de Tweede Wereldoorlog was hij de enige in het dorp Schoonebeek die een auto bezat. Hij vervoerde hiermee zieken, was behulpzaam bij bruiloften en begrafenissen en ondernam gevaarlijke tochten met onderduikers. Sipke vergezelde hem af en toe. Toen er een geallieerde bommenwerper neerstortte, reden de mannen er 's nachts naar toe en sleepten de mitrailleur eruit. Dit betrof waarschijnlijk de op 24 mei 1943 neergestorte Lancaster van het 460th RAAF Squadron, die 's nachts om half drie neer was gekomen in het Oud-Schoonebeekerveld tussen het Dommerskanaal en kanaal A. Veldwachter Johannes Kippers – die samen met Ludwig en Tiekstra LO Schoonebeek vormde – begaf zich in de donkere nacht naar het vliegtuig, maar vertrok later

naar de kazerne om de groepscommandant in Coevorden in te lichten. Toen zullen Ludwig en Tiekstra naar het vliegtuig zijn gegaan.

Volgens mondelinge overlevering was hier ook Harm Anbergen uit Schoonebeek bij aanwezig. Het gaat hierbij om schoenmaker Hermanus Bernardus (Harm) Anbergen, die op 19 mei 1913 in Schoonebeek werd geboren als zoon van Henderikus Johannes Anbergen en Wilhelmina Schröer. Hij was op 1 april 1936 als schoenmaker naar de Brugstraat 10 in Ommen vertrokken. Toen hij terugkwam in Schoonebeek ging hij wonen in huisnr. A33, dat in 1950 werd hernummerd in Hoofdstraat 66. Inwonend waren zijn ouders en broer Hans Anbergen. Hij huwde na de oorlog op 8 april 1948 in Schoonebeek met Maria Anna Steffens, dochter van Geert Hendrik Steffens en Anna Helena Koel.

(bron: mededeling van Jan Wanders te Zwartemeer)

A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	M	N	O	P	Q	R	S	T	U	V	W	X	Y	Z
Naam		Voornamen		Bewoning		Nummer		Blok		Ontleend aan:														
Ludwig		Jan		F		1518		12		AZ														
Woonplaats		Geboorteplaats		Dag		Maand		Jaar		AZ														
Oud-Schoonebeek A 58		Augustinusga		24		Jan.		1914		KEA														
Aantekeningen				Dag		Maand		Jaar																
Ziek geweest				18		Jan.		1944		AZ														
Binnengekomen				22		Jan.		1944		KEA														
Buitencommando Arnhem				28		April		1944		KEA														
Transport				27		April		1944		AZ														
in de gevangenis				26		April		1944		AZ														
Vrijgelaten uit de gevangenis				31		April		1944		AZ, 7212														
Wetenschappelijk terug van buitencommando Arnhem																								

(bron: <https://collections.arolsen-archives.org>, zoeknr. 384393)

Met nog een volle patroonband kwamen ze ongemerkt terug en verborgen hun oorlogsbuit in de fabriek. De Duitsers ontdekten de volgende dag de verdwijning, maar de door hen ondernomen klopjacht had geen resultaat. Harm Anbergen werd op tijd ingelicht en kon ontkomen. Hij dook onder in Groningen en zijn broer Hans Anbergen nam sommige werkzaamheden over. Uit een dagboek van Cornelis Johannes van Zetten weten we dat Anbergen is ondergedoken. Hij schreef op 26 september 1944: *'De schoenmaker v Schoonebeek is ondergedoken. Ook zijn knecht is niet aanwezig.'*

Overigens kwam in de pers een iets andere lezing naar voren: Tiekstra was in het bezit gekomen van het machinegeweer via een gevluchte geallieerde piloot. Hij verborg het eerst in zijn huis en begroef het daarna in de tuin. Toen hij dat niet meer veilig vond, gaf Tiekstra het machinegeweer door aan Ludwig, die het thuis verstopte. Jan en Sipke wilden de mitrailleur overdragen aan het verzet, maar ze namen een zich als goede vaderlander

voordoende verrader in vertrouwen, François Pierre Vergonet. Deze ging regelrecht met de mitrailleur naar de Sicherheitsdienst (SD) in Groningen, waarna Ludwig en Tiekstra nog diezelfde nacht – op 27 oktober 1943 – werden opgepakt. Een Duitse rechterlijke instantie legde hun op grond van verboden wapenbezit de doodstraf op. Op 26 mei 1944 werden Jan Ludwig en Sipke Tiekstra door een Duits vuurpeloton gefusilleerd. Het is niet bekend waar ze werden begraven. Postuum is aan Ludwig het Verzetsherdenkingskruis verleend. Hij kreeg nummer 97494 bij de Oorlogsgraven Stichting.

A B C D E F G H I J K L M N O P Q R S T U V W X Y Z					
Naam	Voornamen	Geboortedag	Nummer	Blok	Ontleend aan:
Tiekstra	Sipke	Pol	1517	12	KKA
Woonplaats	Geboorteplaats	Dag	Maand	Jaar	
Oud-Schoonderbeek A45	Smallingerland	14	Oot	1903	KKA
Aantekeningen		Dag	Maand	Jaar	
Binnengekomen		18	Jan	1944	KKA
Overgeplantst		28	April	1944	KKA
In de gevangenis		27	april	1944	KKA
Vrijgelaten uit de gevangenis		20	april	1944	KKA
Buitencommando Arnhem		22	Jan	1944	KKA
Terug uit buitencommando Arnhem		21	april	1944	KKA

(bron: <https://collections.arolsen-archives.org>, zoeknr. 415738)

Uit informatie uit het Konzentrationslager Herzogenbusch-Vught blijkt dat Jan Ludwig en Sipke Tiekstra op 18 januari 1944 binnenkwamen in kamp Vught, waar zij de gevangenenummers 1518 respectievelijk 1517 kregen en waren ondergebracht in Blok 12. Zij waren op 27 oktober 1943 gearresteerd, maar het is niet duidelijk waar zij tot aan de internering in kamp Vught verbleven. Op 22 januari 1944 werden zij ingezet bij het Buitencommando Arnhem, waarvan ze op 21 april 1944 terugkwamen in Vught. Het Konzentrationslager Herzogenbusch in Vught kende vier categorieën buitencommando's. In Arnhem werden constructie en reparatiewerkzaamheden op vliegveld verricht. Ludwig en Tiekstra kwamen daar op 27 april 1944 in de gevangenis en werden een dag later 'vrijgelaten uit de gevangenis'. Een maand later werden ze door de Duitse bezetter gefusilleerd.

In een enquêteformulier over gevallen LO-LKP'ers wordt over Jan Ludwig vermeld: *'Oud Schoonebeek. Kwam door Frank Fergonet in het verzet. Speciaal jodenverzorging. Org. ook het werk in Erica (Hurdeman – Engberts) Emmen (Wesseling) en werkte met Tiekstra en de Leeuw, 27-10-'43 verraad Fergonet, H.v.B. Groningen, Vught, Utrecht, gefusilleerd met Tiekstra Utrecht 26-5-1944'*

(bron: Archief Stichting LO/LKP, toegang 251a, inv.nr. 332, NIOD Amsterdam)

Harm Anbergen

Het huis van Anbergen stond naast dat van de N.S.B.-burgemeester Geert Bisschop en het was een komen en gaan van mensen in uniform in het buurhuis. Bij Anbergen werd achter in de tuin illegaal een varken in een schuur vetgemest. Toen het beest slachtrijp was moest het geslacht worden en in het donker werd het varken naar de deel gebracht. Met de platte kant van de bijl zou het beest gedood worden, maar het zette het op een schreeuwen. De oude Hendrik Anbergen, vader van Harm en Hans Anbergen, dook met een jas boven op het gillende varken om het zijn bek te snoeren. Het varken werd gedood en toen men bezig was met het slachten ging de deur open en stond de N.S.B.-burgemeester in de deuropening. Zwijgend keek hij toe, sloot de deur en verdween. 'Noe bunt wie de klos', zei Hans tegen zijn vader. 'Geen nood', zei de oude Hendrik Anbergen, 'morgen breng ik hem een schale vleisch, pakt hij hem an dan is er niks aan de hand anders bunt wie het zwien kwiet.' Hendrik ging de andere dag met een schaal met vlees naar de burgemeester, die het met een knipoog in ontvangst nam. Het varken was gered. Van de burgemeestersvrouw kreeg vrouw Anbergen later een grote ketel als dank, die later altijd voor sier op de kachel stond. Het bleef de 'ketel van de N.S.B.ers'. Kort daarna werd Geert Bisschop door het verzet doodgeschoten.

Harm Anbergen met knecht aan het werk voor zijn winkel

Broer Hans Anbergen heeft problemen gehad met de Duitse bezetter. Hij stond met enkele vrienden voor hun huis, die in de lach schoten toen een Duitser met zijn motor onderuitging vanwege een grindsteentje voor de ingang van de burgemeesterswoning. Niet lang daarna kwam een auto Hans Anbergen ophalen, die hem naar een school in Klazienaveen bracht om hem het lachen af te leren. Hij heeft daar een behoorlijk pak slaag gekregen. (mededeling Jan Wanders te Zwartemeer)

Hoofstraat 66 te Oud-Schoonebeek

François Pierre Vergonet (1906-1943)

De verrader François Pierre – roepnaam Frans – Vergonet werd op 14 juli 1906 in Leeuwarden geboren als zoon van Rinze Vergonet en Catharina Sinnema. Hij huwde op 27 oktober 1928 in Leeuwarden met Janke van der Beek. Op 23 maart 1931 was hij als onderwijzer te Akkrum met zijn vrouw vanuit Lekkum in Leeuwarden komen wonen, maar verhuisde op 1 mei 1931 alweer naar Rotterdam. Op 10 september 1934 kwamen ze terug in Leeuwarden vanuit Schiedam en stond daarna in Leeuwarden op diverse huisadressen ingeschreven, eerst als onderwijzer later als adjunct-inspecteur centrale arbeidsverzekering en daarna weer als onderwijzer. Ze hadden drie kinderen: Catharina Geertruida (geb. Lekkum 11 maart 1929), François Eugène Pierre (geb. Schiedam 6 februari 1932) en Johanna Maria (geb. Schiedam 15 mei 1934). Op 18 oktober 1938 vertrok hij met zijn gezin naar Rotterdam. Vergonet was propagandist en vertegenwoordiger van agenturen en woonde in Leeuwarden (1939) en Amsterdam (1938, 1940-1941). De politie van Amsterdam stelde hem op 26 augustus 1940 in bewaring wegens verduistering. Op 4 december 1941 wordt hij vermeld in de strafgevangenis aan de Wilhelminastraat 16 in Arnhem. Hij

politie-inspecteur voor de bezetter werkte, herkend en gearresteerd. Op 22 augustus 1944 werd hij in kamp Vught op vierentwintig-jarige leeftijd geëxecuteerd.

Zoon François Eugène Pierre Vergonet werd na diens overlijden op 3 augustus 1968 in het graf van zijn vader bijbegraven.

(bron: www.joodsamsterdam.nl/else-cohn-en-thea-hirschberg; www.beeldbankwo2.nl, lemma vergonet)

Op 28 augustus 1945 ontvangt het Hoofd van den Politieken opsporingsdienst te Oud-Schoonebeek een brief van de directeur van het Districts Bureau voor de Verzorging van de Oorlogsslachtoffers te Emmen met het verzoek om toezending van een verklaring betreffende de politieke betrouwbaarheid van o.a. de weduwe H. Ludwig-Oosterhof. Een rapport is opgemaakt door K. Witvoet, waarin hij ondermeer vermeldt: *'J. Ludwig Jr. werd op 27 October 1943 gearresteerd door de S.D. in verband met het voorhanden hebben van een mitrailleur. Later werd hij gefusilleerd. Het gezin bestaat thans uit 5 personen, t.w. de weduwe en 4 kinderen van resp. 8, 7, 5 en 4 jaar. Ludwig had een garagebedrijf en verhuurde auto's.*

Volgens opgave van Wed. Ludwig waren de inkomsten voor de oorlog plm. f 50,- per week, terwijl de inkomsten in de eerste drie oorlogsjaren f 200,- à f 300,- waren (per week). Deze opgave komt mij buitengewoon hoog voor. Inderdaad is het mogelijk, dat er zoveel geld verdiend werd, doch deze inkomsten waren dan naar mijn mening van twijfelachtige aard, daar Ludwig de zwarte handel e.d. ook wel toepaste, om zijn inkomsten te vermeerderen. Ik heb daarom een opgave gevraagd aan den Inspecteur der Directe belastingen te Emmen, voor welk bedrag Ludwig in de jaren 1939, 40, 41 en 42 werd aangeslagen. Deze opgave gaat hierbij.

Het huis dat Ludwig liet bouwen, is vrij van hypotheek. Wel zijn er nog wat losse schulden voor de schilder en electriciën tot een totaal bedrag van plm. f 700,-. De grond werd gekocht voor f 1200,- Dit kan niet eerder dan 5 jaar na de oorlog worden betaald.

Tot nu toe ontving de Wed. Ludwig f 37.50 steun per week van de organisatie. Dit werd verzorgd door den Heer van Biezen te Coevorden. De Wed. Ludwig weet nog niet, of ze haar zaak zal verhuren, dan wel deze weer gewoon voortzetten. Indien ze de zaak verhuurt, zal zij plm. f 15,- per week daarvan ontvangen. Wanneer zij de zaak zelf verder voortzet, zal zij een monteur moeten nemen. Het loon voor deze plm. f 25,- à f 30,- per week bedragen. Momenteel staat alles nog stil.'

Op 17 september 1945 dient de weduwe Hendrikje Ludwig-Oosterhoff – die op dat moment aan de Beekweg A85b in Oud-Schoonebeek woont – een aanvraag in voor uitkering aan Oorlogsslachtoffers bij het Centraal Bureau verzorging Oorlogsslachtoffers. Ze geeft aan dat haar man Jan Ludwig, garagehouder van een eigen bedrijf, op 27 oktober 1943 werd gearresteerd wegens hulp aan onderduikers en wapenbezit. Hij overleed op 26 mei 1944. De weduwe geeft ten aanzien van haar mans bedrijf aan: *'thans lijkt het bedrijf nog stil, doch de wed. is wel van plan in de toekomst het bedrijf voort te zetten'*.

Er wordt een rapport opgemaakt over het gezin van Jan Ludwig, waaruit het volgende naar voren komt over de voortzetting van het garagebedrijf: *'Mevrouw Ludwig heeft eerst niets aan de zaak gedaan. Toen haar man gearresteerd werd, waren ze net begonnen met het bouwen van een garage. De fundamenten waren klaar maar zijn onder 't zand gegooid. Nu probeert zij de verschillende vergunningen te krijgen voor het verder bouwen. Ze heeft nu*

nam Woltjer, samen met Hendrik Drogd en Jan Daniel Rijkmans, deel aan een overval op het gemeentehuis van Wanneperveen . . . De burgemeester, Pieter Klaas Roege, was die “toevallig” op familiebezoek in Groningen. De eerste ambtenaar ter secretarie en tevens waarnemend gemeentesecretaris Lucas Wuite had ‘s morgens over de telefoon de KP van Meppel op de hoogte gebracht waar wat te vinden was in het gemeentehuis.’

De eerste ambtenaar ter secretarie en tevens waarnemend gemeentesecretaris Lucas Wuite schrijft dat er rond 17:00 uur een auto stopte, nagenoeg voor de deur van de secretarie. Hij bracht een uitgebracht verslag uit van de actie, maar gaf een foutieve beschrijving van de daders. Hendrik Drogd werd op 2 augustus 1943 gearresteerd en Jan Daniël Rijkmans op 7 oktober 1943. Op 13 april 1944 werd ze door de Duitsers ter dood veroordeeld en de volgende dag op de Waalsdorpervlakte gefusilleerd.

‘In die periode verblijven Lucas Wuite en zijn vrouw een weekend bij haar ouders in Schoonebeek. Daar lezen zij in de Friesche Courant van 15 april een uitgebreid verslag van de aanslagen en sabotagedaden van een achttal “terroristen” die de vorige dag zijn gefusilleerd. De schrik slaat hun om het hart als ze daarbij ook de namen lezen van Jan Rijkmans en Hendrik Drogd, die als overvallers van het gemeentehuis in Wanneperveen worden genoemd. Zij zijn zeer geraakt door dit tragische verhaal, maar ze beseffen ook dat zijzelf nu ernstig gevaar lopen. Maar gelukkig blijft het rustig om hen heen. Kennelijk hebben de gefusilleerde verzetsstrijders bij de verhoren de naam Wuite niet genoemd, of althans niet toegegeven dat hij had meegewerkt aan de overval in Wanneperveen.’

(bron: Kreuning, K., *‘Ik heb het beste gewild’ Klaas Roelof Woltjer. Het verzetsleven van Klaas Roelof Woltjer (1917-1944)*, p. 6-7 en 9, Amersfoort, 2010)

Het echtpaar Wuite-Ludwig kan terug naar Wanneperveen. Na de oorlog wordt Lucas Wuite benoemd tot waarnemende burgemeester van Wanneperveen, zoals te lezen valt in de Opregte Steenwijker Courant van 5 juni 1945. Hierin wordt een tijdelijk onderwijzer gezocht voor de openbare lagere school in Wanneperveen.